Q. B. V.

DISSERTATIONEM INAUGURALEM
DE

SUPPRESSIONE CATAMENIORUM,

DECRETO atqve AUCTORITATE
GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ IN ACADEMIA ELECTORALI SAXONICA,
SUB PRÆSIDIO
DN. D. JO. GOTHOFREDI BERGERI
Facult. Medicæ Senioris ac Pathologiæ Prof. Publ.
PATRONI AC PROMOTORIS Sui maximopere colendi,
PRO LICENTIA
Summos in Arte Medica Honores ac Privilegia Doctoralia
legitime capeſſendi,
Publico Eruditorum Examini
exhibet
JOHANNES SIMEON Reinhard/
Patriæ Oſitienſis Practicus.
Ad D. VII. Junii, ANNO M. DC. XCII.
In Auditorio Majori.
Horis ante- ac poſt meridiem ſolitis.

VVITTENBERGÆ,
Typis MARTINI SCHULTZII.

Illustrissimo Domino,

DNO. FRIDERICO ADOLPHO ab Haugwitz/

Dynastæ in Spremberg, Oberlichtenau ac Reichenbach &c. Serenissimi ac Potentissimi Electoris Saxoniæ Supremo Aulæ Marschallo, in Consilio Sanctiore ac Bellico Senatori Eminentissimo, Redituumq; Provincialium Directori Supremo &c. &c.

Domino suo Gratiosissimo.

Ac

VIRO

Nobilissimæ Prosapiæ Splendore, insigni Auctoritate, Meritorum Amplitudine, Doctrina ac Prudentiæ Excellentia maxime conspicuo,

DNO. FRIDERICO Kühlewein/

Serenissimi ac Potentissimi Electoris Saxoniæ Supremo Judicii Bellici Præfecto Gravissimo &c.

Ut &

Prænobilissimo atq; Amplissimo VIRO,

DNO. JOHANNI Lämmeln/ in Kahrsdorff ac Theisevvitz &c.

Serenissimi ac Potentissimi Electoris Saxoniæ Supremo Ærarii Militari Præfecto Splendidissimo &c.

Agnato, Mæcenatibus ac Patronis suis

Opt. Max.

Dissertationem hanc Inauguralem, Socia perennantis felicitatis apprecatione comitatam, in perpetuæ Observantiæ cultusque devoti argumentum

submisse dicat consecratq;

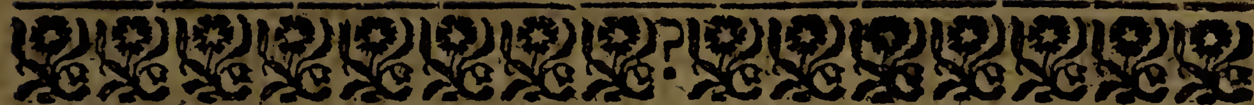
Illustriss. ipsius Exc.

ac

Prænobiliss. Am.

Servus humillimus

JOHANNES SIMEON Reinhart

I. N. J.

DE SUPPRESSIONE CATAMENIORUM DISSERTATIO

I.

CUm infirma ſit natura hominis, & fluxa atque caduca ejus vita, conſulendum ratus noſtræ perennitati Deus, certis à ſe intervallis utramque ſexus conditionem disjunxit, organaque viris inſevit; quorum opera atque miniſterio ſubnixi, vim ſervatricem humani generis experirentur; fœminis autem uterum fabricavit, ut eôdem, velut irriguô & felici humanæ vegetationis ſolô immortalitatisve ſeminariô, excepta & occæcata ſemina, ſive ovula, illâ maſculi liquoris ἐνεργείᾳ fœcunda fierent, atque in vivos fœtus explicarentur, & hâc mirificâ procreandi virtute, fœcunditateque alius ex aliâ gignendæ prolis inexhauſtâ ab interitu ſe vindicare homines, ut animantia cuncta cætera, poſſent. Atque adeo, ne forſan in irritum id negotii recideret, inſignis ei voluptatis illecebras copulavit, & florentem ætate ac integrum viribus utrumque ſexum blandô liqvorum genitalium titillatu affici, hocque jucundô ac ſvavi naturæ ſenſu allici invitarive ad implicandos ultrò citròque amplexus, & adjunctâ indies acceſſione locupletandum hominum genus voluit. Eo fit, ut plena jucunditatis res, quod *Ariſtoteles in Problemat.* ait, concubitus ſit, nec fœminas minus, quam mares, ſimul atque ætate accreverint, ingens atque miranda totius corporis mutatio conſequatur: Dum nimi-

rum, augeſcente in majus atque vigente nervoſius vitali robore, primâ lanugine genæ flaveſcunt, in floreſque ſe induunt, & pudorem pubes conveſtit, vultusq; decoró rubore magis magisque ſuffunditur, atq; oculorum acies acrius inardeſcit, voxque intenditur, atque inceſſus, geſtus, ſermo, omniaque ad officii honeſtatisque legem ſenſim paulatimque effinguntur; quodque ſexui fœmineo evenire videas, æquis utrinque uberibus mammæ diſtenduntur, exultansque æſtu purpureus latex animoſius in orbem volvitur, atque vix ægreque ſuis regionibus circumſcribi paſſus, per matricis ſinum exundat & evagatur.

II.

Uterus namque, quemadmodum ex ſua natura ſerendis hominibus ſapienter ordinatus & fabricatus eſt; ita præ cæteris corporis partibus ſingularem omnino ſtructuram & ſpongioſam quandam muſculoſamque ſubſtantiam, ex omni varietate fibrarum eleganti concinnatam artificio, totque vaſis varie ludentibus locupletatam obtinuit, quâ non ad fovendum ſolummodo, ſed & nutriendum fœtum, & proinde ad ſecernendam excernendamque humorum redundantiam, aptus natus & comparatus eſt. Quæ enim ex hypogaſtricis ſpermaticisque eum rigant numeroſæ ſatis arteriarum propagines, non rectô atque inoffensô, ſed flexuosô admodum curſu, ſecus atque alibi in corpore fieri ſolet, feruntur, & in varios cincinnos, pampinos vitium imitantes, contortos implicatosq; ductus abeunt, ſibiq; tot ac tam patentibus invicem nexibus illigantur, ut aliquamdiu inflatô unius arteriæ principiô, omnes totius uteri arteriæ peræque diſtendantur. Pari modo, venarum uteri ab hypogaſtricis pariter ſpermaticisque oriundæ divaricationes, ſed numeroſioribus longe ramis dictas arterias comitantes,

tantes, ſerpentinô pampiniformique ritu, mutuis anaſtomoſibus aſſociantur. Idem in vaſis, vaginam uteri irrigantibus, atque ex hypogaſtricis & hæmorrhoidalibus oriundis, & in ſuperiore parte cum vaſis uteri coeuntibus, obſerves. Inter bina autem iſthæc vaſa, uterum perreptantia, plures tubi ſinusque membranacei, lacteis mammarum tubulis haud multum abſimiles, & propagatis lateraliter ramis, retis in formam impliciti, ac frequentibus admodum orificiis itidem coeuntes, plurimis autem exiliſſimis oſculis in cavitatem uteri hiantibus, excurrunt. Ex quâ ſtructurâ, ut par æquumque eſt, diſpoſitâ, non poteſt non effici, ut, qui vigore cordis ad uterum devolvitur ſanguis, de impetu ſuo motuque in partibus aliis ſolenni, propter illos anfractuoſos arteriarum canales multum remittere cogatur; Et, ſi inſuper mole ſua æſtuve turgeat, ob eamq; cauſam per venarum tortuoſos itidem ductus, collectis viribus, notò circuitu ſatis cito expediteque reverti non poſſit, factâ conceptione, in mollitam ſubactamque vi genitalis auræ viri alias compactiorem uteri ſubſtantiam diffluat, & elaboratiorem ſui ac dulcem lacteamque partem, quâ redundat, in dehiſcentiarum tubulorum oſtiola deponat, fœtui pro nutrimento circumfundendam; Extra ingravidationem verò propter ſolidiorem illam ſubſtantiam, compreſſaque adeo & occluſa dicta diverticula, deflexô paulum curſu, quod ſuperfluum eſt, in ſinum uteri incumbat, ſuaque turgeſcentia diſtentis & laxatis venarum oſculis excidat, effractiſque repagulis, per laxiores & turgidulos illius poros in cavitatem ejus erumpat, donec, allevatô ſatis corpore, ac ſedatâ turgeſcentiâ, collabentibus iterum, & ad ſe invicem magis accedentibus, conſtrictiſve viis iſtis deviis, ad priſtinum ſuum & naturalem circulum eô locô ſangvinis maſſa redeat.

III.

Merito autem hoc Summique Opificis providentiâ factum, ut collecta in gratiam fœtus, luxuriansque sangvinis massa extra gestationis aut lactationis negotium isto per muliebria effluxu ad salutem & conservationem corporis depleatur. Cum enim Natura mulieres ad venerem quovis tempore aptas, & ad concipiendum habiles esse vellet, sic quoq; naturam earum comparatam esse voluit, ut viro maturis ea chyli ubertas à visceribus generaretur, è quâ sufficiens alimentum fœtui, cum uterum gerunt, suppeditare, cujusve copia, si eo usq; excreverit, ut naturæ partium oneri incipiat esse, non gravidæ neq; lactantes, se levare commode per dictum jam modum possent. Qui quidem muliebris fluxus, quia inde ab ineunte adolescentiâ ad limen usq; senecturis, per notabile annorum spatium, statis vicibus ac singulis mensibus, si, nihil affectâ male valetudine, nec dum fœmina conceperit, nec dum fœtum ubere alat, Lunæ velut in tributum redditur, menstrui, itemq; Mensium, tributiq; Lunaris nominibus in scholis Medicorum insignitur. Cujus accurati adeo circuitus motusq; periodici causa uti anceps atq; controversa est, sic eam nequaquam à phasium Lunæ, aut ab Archei cujusdam, ut vocant, cœlorum rhythmum explicantis, vel imaginarii cujusdam, quod muliebri sexui proprium specificumq; esse nonnulli volunt, fermenti virtute & efficacia petendam, sed in justâ solidi fluidiq;, ex quibus coaluere corpora mulierum, proportione reponendam esse censeo. Fluor namque hic muliebris pro materiâ non sanguinem degenerem ac depravatum, quemadmodum quidem de corruptâ ejus indole & graveolentiâ *Plinius*, ab eoque cum aliis plerisque *Albertus* ille falsò memoriæ prodidere, sed bonum integrumq; quod supra significavimus,

mus, eundemq; superfluum, in fœminis ad promovendam generationem, fœtumq; tum in utero hactenus occlusum, tum nuper natum, enutriendum, ex Sapientissimi Numinis nutu ac voluntate coacervatum collectumve agnoscit. Cujus cum mensis uniuscujusvis curriculo tantum semper congeratur, quantum proprii conditio corporis ferre ac capere canalium suorum alveô vix ægreque possit, necesse est, redundantem ejus partem singulis quibusque mensibus despumari, siquidem salva manere debeat, & æquâ ac pari librâ subsistere illa solidarum fluidarumque partium proportio, à qua maximum vitæ nostræ momentum pendere, nemo jam est, qui inficias eat. Unde fit, ut isti periodicæ depulsioni sensim sensimque natura mulierum assvescat, eaq; ipsa nec concitetur immaturè, nec nimium retardetur, sed, interruptô nunquam ordine, singulis mensibus in suum orbem, retrovolvatur; nisi forte corporis vitio secus evenerit, aut vitæ genus ac cultus, & victus cœliq; ratio, & complexio atq; compages mulieris eam legem immutent; quæ quippe cuncta quia in variis mulieribus admodum sunt varia, varios necessariò vacuationum circuitus, & in aliis copiosam, in aliis exiguam purgationem, serius ocyusve urgentem, commovent, commonstrantibus id passim historiis & eloquente, magistrâ rerum, quotidianâ experientiâ.

IV.

Itaque benè res eunt mulierum, quibus menses bene respondent; nam & universum corpus à pleonasmo vindicant, & itum sangvinis reditumq; vitalem tuentur, & benè moratam efficiunt nutricatus œconomiam, ac cerebri mentisq; operationes expediunt, efficiuntq;, ut fœcunditati suus stet vigor, & ad voluntatem naturæ cunctæ actiones reliquæ conformentur, morbiq;, quibus conflictari alias elegantior sexus solet, liberâ nec impeditâ hâc purgatione, conquiescant;

escant; ut verissime dixisse videatur *Hippocrates l.1. de morb. mulier.* Mulierē sanam ex mensibus judicandā. Quod si quid præter naturā aliud incidat, quod illum naturæ ordinē pervertat, adeo, ut tempore ætateq; maturis vel plane non eat, aut qui jam ivit fluxus, institerit ac hæserit jam jam, diversimoda malorum gravissimorum & difficulter sanabilium genera, tum ipsi utero, tum toti corpori ita affectarum mulierum oboriuntur; quæ à laudato Sene *l. all. leg.* ut & *libr. de Virgin. morb.* fuse eleganterque exposita inveneris. De quâ affectione, quæ Suppressionis mensium nomen à Medicorum filiis obtinuit, Inauguralis Speciminis vicem nonnihil dicturus, statim ipso operis aggrediendi limine fundamenti loco historiam morbi, eorumque, quæ circa illum accidere solent, enarrabo, ut eo rectius dein naturam ejus & causas, quoad ejus fieri poterit, indagare queamus.

V.

Tametsi verò signa Suppressionis menstruorum omnium optime ex ore atq; relatione ægrotantis petantur, quæ cura apud nos nunquam non excubet, ut caput rei putemus quæri ex ægra, an menstrua retenta sint, nec ne? monente Doctissimo *Hieron. Mercuriali, de morb. mulier. c. IV.* tamen, cum passim in fœminis, quæ viro utuntur, menses, dum gravidæ ac prægnantes sunt, supprimantur subinde; diligenti curâ expendendum est, num uterus conceperit, an ex causis morbosis cohibiti subsistant, ne errore implicemur aliquo, eousque, ut vel spem uteri temerariâ operâ eludamus, aut inani factæ ingravidationis opinione decepti, tempus teramus, atque cunctando curabilem morbum in insanabilem ingravescere permittamus. Neq; vero par est dignoscendi ratio in omnibus, quæ eâ præternaturali affectione laborant. Quibus enim solidum ac succi plenum corpus est, ex earum ore coloris bonitas rubore succensa, minus tamen probanda, eni-

da,enitet, & earum qvidem aliæ ſuppreſſione menſium levius paulo, gravius autem aliæ afficiuntur. Principiò morbi leviora plerumque mala ſunt, & perpeſſu curatuque faciliora. Fatiſcit paulatim vigor virium, & inſolitô langvore membra obtorpent. Exeunt altius atque altius venæ, & in tumorem quaſi ſurgere tendique corpus videtur. Ubi effuſionis menſtruæ tempus inſtat, dolor è collo atqve ſyncipite diffunditur, æſtusque circa uterum ad ſpinam inardeſcit, fitque quædam in lumbis ac vicinis partibus tenſio, quæ utplurimum ad coxas & crura ac pedum denique talos articulosque manuum ſerpit: Quo quidem tempore ſi quid forte per matricem effluat, parum eſt, & mucoſum ſæpe, ſubalbidum, aut ſubnigricans apparet. Pulſant præterea hypochondria, murmurat & inflatur venter, acresque dolores ilia & lumbos compungunt. Ægrè ductus aliàs ſpiritus magis obluctatur, & compreſſæ animæ difficultas anxietatesque præcordiorum magis ægreſcunt. Palpitat muſculus cordis, motuque nunc ſegneſcit, nunc ſuſcitatur. Excipiunt ſeſe crebræ caloris ac frigoris viciſſitudines; & phlogoſis quædam modò in his, modo in illis partibus, cum floridô quôdam per totum colore, excitatur, & nonnunquam eryſipelata ſuperveniunt, ac dolore arthritidi non diſſimili artus divelluntur. Invaleſcente morbô, totó ſæpe corpore diſtenſiones animadvertas, proinde quaſi coercendo ſangvini non ſit vaſorum capacitas; & vario errore per venas acti refuſique ſangvinis æſtus inferveſcit. Quibuscum ita agitur, eæ verò tumoribus nonnunquam inflammatoriis, aut febribus certe gravibus atque ardentibus corripiuntur, aut ſuffocationis metum interdum ſubinde incurrunt; frequentius verò, diſcluſis vaſorum oſculis, diverſis partibus corporis, etiam

eâ non raro, quâ penetrare aliàs ſangvinem poſſe haud temere credideris, prorumpentem commoti ſangvinis partem, modò majori, modò minori violentiâ, nec ſine periculo ſæpe, emittunt; aliquando per nares, gingivasque ac glandulas & ductus ſalivales, nec non per dentium alveolos canthosque oculorum, ventriculum item, hæmorrhoides ac mammas, pulmonesque, ſæpe etiam per umbilicum, ac per ingvina, ut & per verticem capitis, porosque univerſæ cutis, aliaque inſveta corporis loca; uti plurimas hujusmodi obſervationes plurium Medicorum monumenta commemorant, quas niſi in ſingulis videre juvat, in magnô *Schenckii* opere requiras oportet. Nonnullæ tamen, non ubivis obviæ, in elegantisſimis Celeberrimi *Pechlini obſervationibus* legi etiam merentur.

VI.

Sed ea tamen cuncta non ita omnibus evenire videas. Nam multæ minorem tenſionis & pulſationis ſenſum circa genitalia & lumbos, revolutâ periodô menſtruâ, percipiunt. Nunquam autem non de inſolitâ totius corporis gravitate & inertiâ, cum inſigni crurum debilitate, ſpirituque difficili conjunctâ, poſt motum præſertim vehementiorem, aut acclivium locorum aſcenſum, conqueri venit in mentem. Franguntur levisſimô labore artus, neque officium ſuum facere poſſunt, omnesqve corporis actiones magis magisque indies frigeſcunt & hebeſcunt. Deficit perpetuo appetitus, & ſi quid cibi ſumptum fuerit, ægrè fit, ut coctum confectumque in ſuccum & ſangvinem convertatur, facilè, ut vomitu rejiciatur. Interdum tamen plus juſto appetunt, aut res alienas prorſus, & ad eſum ac nutritionem ineptisſimas, avidisſime

dissime desiderant. Sqvalet nitor oris, purpureique coloris flos expalluit. Albicat turgescitque corpus, interdum & livescit, plumbeumque colorem induit: Interdum resperſa & exaſperata summa cutis videtur, eminentibus hinc inde maculis pustulisve: ſæpe etiam ſcabie, aut eryſipelate & hujus generis aliis ſordeſcit. Inflantur & intumeſcunt oculi, præcipue ſomnô experrectis, isque arctior utplurimum ac gravior eſt, cum dolore capitis gravativô permixtus. Arteriarum pulſus à naturæ ordine deſciſcentes, imbecilli, exigui, inæquales notantur. Urina ægre quibusdam redditur, aliis omnino ſupprimitur, eaque alba initio eſt ac tenuis & cruda, interdum ſimul craſſa turbidaque, aut loturæ carnium recens mactatarum ſimilis. Nonnullæ laborant diarrhœâ, quædam fluxu albô. Quod ſi diutius malum perſeveret, jam illis venter obdureſcit, & vigiliæ, ac dolores varii plurimique accedunt. Animi nervi eliduntur, ſenſuumque vires opprimuntur, & mens ac ratio de gradu ſuo depelluntur. Sæpe cogitationibus ultra modum indulgent, & triſtes ac melancholicæ ſunt, ſibique ipſæ ſordent, & ſpe veluti omni abjecta ſunt, interdum & maniacæ fiunt, ſæpius volubili quâdam vertigine rotantur. Cum interea, enectis attritisque viribus, langveſcat compages tota, & tremor verſet præcordia, & pectoris partes contractionis, quaſique convulſionis cujusdam nonnihil ſentire videantur, gelidusque cruor undique coeat, atque ipſæ obtorpeant, nec quoquam, niſi lentè tardèque, moveantur. Nonnunquam tamen convulſione partium manifeſtâ magis, vulvæque interdum ſtrangulatu, quem vocant, anguntur, usque adeo, ut ſopitæ, efflatô veluti ſpiritu, procumbant. Neque tamen perpetuò tàm acriter

ſævierit affectus, ut correptæ ſtrangulatus dolore, neque animam trahere, nec ſuâpte vi moveri quoquam queant. Nam & ſenſu præditas, nec immotas prorſus, atque mente nihilo ſecius integras, easdemque & vulvæ ſtrangulatu compreſſas videmus. Plurimarum quoque nervos febris asſidua, ſed lenta incidit, cum pulſu enervi, crebrisque ictibus mox inſtante, neque eôdem ſemper tenore librato, & eæ non rarò urinæ ſtillicidiò & ardore macerantur; hæcque craſſa, rubicunda ac turbida, nec non nigricans ſubinde, rubramque quaſi evolvens ſaniem redditur. Demum etiam quibusdam univerſa corporis miſcella macie enecta ſolvitur & liqueſcit, accedente maximâ ſpirandi difficultate tusſique; aliis autem laxior fit ac molleſcit, corpusque totum cum virore albicans virium inops eſt, inciduntque ſæpius oedemata crurum ac pedum, & alii graves diuturnique morbi ſuccreſcunt.

VII.

Non libet tamen circa hæc diutius obhærere, aut morborum, quos ab illius mali fonte deduximus, argumenta atque indicia in arctum enumerandô cogere. Ex adductis enim in medium phænomenis (quæ quidem pro cauſarum corporumque varietate multifariam concurrere poſſunt, ut numerum quorumvis iniri, & ad certas ea digeri claſſes vix vacet) ſuppresſionem veram, cujus digna nobis viſa fuit tractatio, cognoſcere, eamque ab uteri geſtatione atque conceptu diſtingvere unicuique nunc in proclivi erit: quippe mulieres gravidæ menſtrua purgatione citra noxam carent, & quamvis ciborum eas ceperit tædium, ipſæque picâ & vomitu ſæpius laceſſantur, nihilominus tamen ſat bene eis eſt, necdum forma carpitur, ſed nitet plerumque, & nihil omninò aut certè parcisſimè

cissimè in animi conditionibus immutantur. In quam sententiam interpretandus *Hippocrates* fuerit: Si, inquiens, mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre superveniente, cibique fastidium accidat, hanc prægnantem esse æstimato. *Sect. V. Aphor. 61.* Præterea quæ casu gravidis usu eveniunt, primorum tantum mensium sunt; augescente autem fœtu, subsidunt omnia, resque magis dilucet. In mensium suppressione contra fit: nam in primis mensibus nulla, aut quàm levissima accidentia occursant; procedens autem suppresssio in immedicabilem affectum & mortem sæpe degenerat.

IIX.

Quæ quidem cuncta ita se habere, experientia defensum it. Adhæc, ex causis, quæ sensuum itidem fide nituntur, ad verum exactis, morbi indolem longè altius inspexeris. Videmus enim & experimur, subitò à causis externis, nullis præviis signis, fœminas hoc malo implicari interdum, interdum verò ejus effectricem in corporis latebris foveri, idemque nunc citius, nunc tardius maturare. Ita fieri sæpiusculè solet, ut, admissô quovis modô frigore, ille fluxus præter spem consistat; id quod, pessimo suo, experiuntur, quæ frigidè abbibunt, & inprimis, ubi choreis, vel aliis corporis motibus corpus nimium incaluit. Legimus relatum apud *Galenum Libr. de Vena Sectione* adversus Erasistratæos c. 3. ejus tempore mulieres quasdam Romanas, frigidô potu adhibitô, nihil, aut parum expurgatas fuisse. Præterea *Schenkius Obs. Med. p. 631.* ex ingestâ nive eodem malo correptas recenset. Neque vero ingesti tantum, sed & ambientis tantummodò frigoris par vis & efficacia est. Cui rei testimonio esse possunt mulieres, quibus menses actu fluunt, si nudis pedibus pavi-

mentô lapideô incedant, vel aqvâ frigidâ laventur, aut si ex improvisô frigus externum genitalibus excipiant. Cujusmodi observationes apud *Forestum l. 28. Obs. 2. & 6.* reperiuntur; nec verò ulla intercedit dies, quin major eisdem cumulus accedat.

IX.

Haud minus vero momenti ad gignendum hunc affectum afferre violatas diætæ leges, frequenti itidem observatione compertum est: Ejus sortis sunt, quæcunque nimiam sangvinis copiam cumulant, aut crassum viscosumque eundem efficiunt, ut victus liberalior & ciens nauseam satietas, usus ciborum crassiorum & constringentium, cerevisia seu infida fermentatione, sive frumenti crassitie turbida, vinaque præliganea, styptica & indefæcata. His addenda fuerint varia terrarum lapidumque genera, quorum esu colorum bonitati labem aspergere, palloremque amatorium sibi conciliare virgines student. Ex Medicamentorum adstringentium & constipantium usu fœminam, spe concipiendi seductam, in suppressionem lethalem incidisse, apud *Actuarium* legere est *l. 2. de pravid. urin. c. 12.* Idem de topicis minus circumspectè ad uterum in ejus fluxionibus applicitis *Rodericus à Castro de morb. mulier. part. 2. l. 1. c. 4.* monendum censuit. Atqua ea quidem observamus facilius evenire otiosis, quæ vitam sedentariam agunt, & somno indulgent, vigiliasve in multam noctem protrahunt, æque atque illis, quæ motu intempestivo, ac præsertim mox à pastu excitari cœpto corpora exagitant.

X.

Porro experientia qvoqve constat, affectus & motus

animi,

animi; qvibus miserè fluctuat sexus hic muliebris, commotum iracundiæ æstum, timorem præter opinionem injectum, perculsum mœrore animum, Zelotypiam gravem & sic deinceps, tantum illis perturbationis afferre, ut plerumque tam validis motibus concussis sistatur isthæc purgatio per integram omnino ætatem, aut plures certe menses, potissimum, si sangvine, quo fœminæ per menses exsolvuntur, effluente, ista pathemata ingruant. Cujus quidem rei oculatum testem juvat citasse *Gabelchoverum*, quem legas idem plane intellexisse è vidua, filii inter venandum occumbentis terrore ictâ, *Cent. 1. p. 156.* Operæque pretium est meminisse *Foresti*, qui *c. l. obs. 9.* mentionem injicit viduæ, marito mortuo, luctu ad melancholiam usque confectæ, ut parum abfuerit, quin mensium suppressionem perpessa, novissime in maniam inciderit. Ejusdem generis historia ex mœrore suppressorum mensium apud eundem *Gabelchoverum* occurrit. Plures apud *Mercurialem l. c. l. 4. p. 95.* aliosque videri possunt, quas lubentes tacemus, ne aggerere hoc loco molem rerum anteactarum, & intra has paginæ angustias includere velle videamur, quod alii latius prosecuti sunt.

XI.

Denique notum satis & passim ab Authoribus proditum est, rebus etiam aliis præternaturalibus suppressionem mensium sæpius accedere. Febres cujuscunque generis fluxum illum sistere, *Jacobus Sylvius Commentar. de mensib. mulier.* scribit. Nec solas febres, sed morbos omnes, tam acutos, quàm diuturnos, ejusdem mali fontem atque caput fuisse, apud alios annotatum reperies; quorum observationes gratæ brevitatis amantes hic consultò omittimus. Illud tamen præterire non possumus, à membrana vulvam

claudente

claudente idem aliquando malum originem traxisse, cujusmodi occlusionis exempla apud *VVierium de præstig. Dæmon. lib. 2. cap. 38. H. Fabr. ab Aquapendente de Oper. Chirurg. P. 2. cap. 84. & 85. & Fredericum Ruyschium Obs. 32.* occurrunt. Neque reticenda sunt, quæ in incisis mortuarum cadaveribus quibusdam digna notatu visa sunt. Nam *Platerus* illæsa quidem integraque viscera, sangvinem verò crassum omninò & corallii alicujus rubri, vel etiam albi instar, congelatum in venis deprehendit, ac in tenacem & veluti in cutem condensatam materiam extensum ex iisdem elicuit, *Prax. Tom. I. c. 14.* Et *Regnerus de Graaf* plurimos in uteri vasis polypos reperiit, eosque tantos, ut vasa implerent, nec non subinde in callosam substantiam degenerarent, *Tr. de Organ. mulier. c. 8.* *Malpighius* verò polypos ejusdem generis in corde & partibus aliis vidit. Alii similes concretiones pituitosas, ut & vesiculas ac sacculos variæ magnitudinis, materiaque varia repletos, è mesenterio & ovariis, uteroque & partibus aliis propendentes, observârunt, & nonnulli demum uterum ipsum parvum, corrugatum & flaccidum, alii valde magnum humoreque crasso plenum, aut durum, callosum & scirrhosum, item exulceratum moleque carnea repletum, vel vasa ejus à sangvine spisso copiosaque pingvedine & pituita obstructa compressaque annotarunt, uti *Cæcilius Folius* apud *Bartholinum Epist. 62. Cent. 1.* eorum quædam adduxit, & à *Platero* Pr. Tom. 1. c. 14. atque *Boneto Anat. Pract. p. 1350. & seqq.* plura ejusmodi collecta exempla legimus.

XII.

Enarratis igitur iis, quæ ad suppressionem mensium rem ita ferre historiarum & observationum medicarum monu-

monumenta loqvuntur, ſequitur, ut accuratius paulo mali hujus ingenium contemplemur. Quippe cum, quæcunque hactenus allata ſunt, ſenſuum fide & teſtimonio ſeſe tueantur; quid verò ulterius ex iis, jam perceptis, poſſit agitatione mentis deduci, nunc porro tentandum. Videntur autem, quod quidem compertum eſſe reperio doctrinâ atque ſcientia artis noſtræ principibus viris, ejusdem mali cauſæ proximiores ad duo potisſimum capita appoſite revocari poſſe, quà ad ſangvinis, qua ad viarum, ſive vaſculorum uteri pororumque vaginalium, vitia.

XIII.

Sangvinis culpa accitur menſium ſuppresſio; ubi vel abundantia affluunt, & diteſcere cœperunt corporis ſucci, usque eò, ut vaſa nimium oppleant, vel cum craſſitie viſciditateque naturæ negotium faceſſunt. Ac plethoram quidem & redundantiam ſangvinis præternaturalem excretioni huic obicem ponere, quotidianæ res obſervationis eſt. Id quod inde fieri credideris, quia ab immodicâ collectorum humorum copiâ plurimum & ultra elaſticitatis ſuæ ſphæram diſtenta uteri vaſa ſeſe non minus, quam muſculoſas illius fibras plus æquo comprimant, atque adeo contentum liquorem intercludant. Ut enim rectè atque ordine ſangvis moveatur, nec ſecretiones excretionesque in corpore ſegneſcant, non viarum tantum libertas nullis difficultatibus obſtruatur, verum etiam tonus ac robur fibrarum motricum vires excitet neceſſe eſt; quod ubi à redundante propter plenitudinem in vaſis uteri ſangvine obteratur ac labefiat, turgidum quidem, ſed & compactum tamen, minimeque pervium reddi uterum, non minus quàm totum corpus, oportet. Ut mirari haud ſubeat, ſi id cauſæ ſit, quamobrem ſo-

lennis isthæc expurgatio per ea loca de spatio curriculoque suo deflectat, nec repetat idem, nisi naturæ artisve vi mole sangvinis egesta. Sic usu evenit, ut, distentis nimium fibris, copia sangvinis ipsum cordis musculum & elasticam arteriarum vim enervet, neque ex animi sententia quoquoversum circumagi propellique elaboratum sangvinem sinat. Neque alienum est eodem loci, quod, coercitâ diutius atque coactâ ultra modum urina intra vesicam, animadvertas, ut propter distentum, ultra quàm par erat, constrictorem musculum urina supprimatur.

XIV.

Ex cacochymiâ verò sangvinis crassâ & viscida, eademque insipidâ, vel sali acido permixta, idem mali contrahitur; propterea quod per massam sangvineam diffusæ chyli & lymphæ crassiores minusve mobiles particulæ aeris sive spiritus, totam intus humorum molem agentis, impressionibus vix aut parum obsequi valent, & tardius circa se invicem repentes, vitalem sangvinis expansionem, motumque progressivum per canales corporis, arteriosos æque ac venosos, valde impediunt & remorantur; amissoque tandem motu suo, sub forma pituitæ in vasorum angustiis subsidunt. Ex quo effici necesse est, ut propter copiam earum & viscositatem, ac vincta veluti detentaque principia activa, sangvis ad turgescendum ineptus evadat, & tum per partes alias corporis, tum verò inprimis per dictas vasorum uteri implicationes, non nisi lentissime volvatur, ac tantum non in medio cursu deficiat, occludendoque meatus, ad cavitatem vaginæ penetrare prodireque nequeat.

XV.

XV.

Et hæc frequentissima suppressæ istius depulsionis caussa est; quæ, si altas agat radices, in pertinacem vasorum atque meatuum vaginalium obstructionem transit. Namque oberrare per vasa porosque corporis viscosæ ejusmodi moleculæ nequeunt, quin propter motus sui tarditatem & figuram ad conjunctionem maxime aptam, sibi invicem obviam factæ, hic illic hæreant, & recessibus vasorum impactæ, ibidemque fixæ, eosdem obstruant, aut sibi invicem per capreolos suos implicitæ, parietibus vasorum affigantur, & in confertissimas sensim passæ fibras, in polyposam quandam callosamque tandem substantiam solidescant, rivique sangvinei cursum eò magis impediant. Idem dixeris de aliis organicis vitiis, sive inde à primo ortu ea obtigerit utero conformatio, ut vasa vaginæ uteri vel nimis angusta sint, aut penitus plura eorum ora occaluerint, in illis, quibus nunquam menses fluxerunt, sive coarctatio illa vasorum occlusioque meatuum variis aliis causis contracta fuerit. Cujus culpæ pingvedinem nonnunquam nimiam, vasa eorumque orificia obliterantem, nec non excrescentias carneas osculis itidem vasorum adnatas, reas peragunt; vocatis subinde in societatem criminis callo cicatricibusve grandioribus post abortum factum, partum ægre editum, aut exulcerationes & excoriationes quascunque relictis, vel alio aliquo duro scirrhosoque tumore, ipsum uterum, aut affines ei partes, vesicam præsertim ac intestinum rectum, occupante. Connivere etiam vasa stringique pori ac meatus possunt ab adstringentium usu frigoreque interno, vel externo, à quacunque causâ ortum istud duxerit, si præsertim fluxus periodici, aut partus tempore acciderit.

XVI.

Neque eo secius, salvâ & incolumi structurâ vasorum uteri, in causa suppressionis mensium esse aliquando potest coalitus caruncularum myrtiformium & clausura colli uteri externi, propter quam nullus eo allabenti sangvini exitus patet; quod quidem Clarissimus *Ruyschius* l. c. in virgine viginti annorum, quæ de hypogastrii pondere & dolore intolerabili sæpissime acerbe conquesta fuit, expertus est, sangvinem menstruum in vagina uteri stagnantem, propter membranam quandam prope hymenem sitam, totamque vulvam perfecte claudentem frustra exitum quæsivisse, à sectione autem illico ad libras circiter quatuor, maximo impetu eruptionem fecisse, eumque neutiquam coagulatum, multo minus putrefactum, sed nigricantem saltem fuisse. Qui quidem coalitus connatus plerumque est, rarius autem fortasse à vi quadam partibus illis à coitu, vel partu difficiliore causisque aliis illatâ oboritur; qua de re quisquis plura legat, apud *Fr. de le Boe Sylvium Prax. med. l. 3. c. 3.* operæ pretium facturus videtur.

XVII.

Atque ex his quidem fontibus tam varia gravissimaque symptomata oriuntur, quæ sequi suppressam purgationem menstruam & comitari diximus. Quandocunque enim sangvis uberiore copia cumulatus, vasa, quibus continetur, extensione infestat, fieri aliter non potest, quin villi musculorum, qui virium humanarum robur & fundamenta sunt, nimis comprimantur, & eorum sinuli atque vesiculæ, motuum opifices, in quas derivari debent fluida motum producentia, angustiores fiant, minorem-

que naturali quantitatem eorundem liquidorum motum concitantium admittant; unde vis musculorum imbecillior, & motus proinde difficilis, ac lassitudo quædam tensiva corporis, aliorum præcursor malorum, producatur, necesse est. Et quia undulans intra venas sangvis, propter plenitudinem in auriculam cordis exonerari, quoad quidem copia ejus exposceret, nequit; hinc turgere supra naturalem amplitudinem venæ conspiciuntur; quarum quia innumeræ per cutis habitum sparguntur, neque efferri commode possunt singulæ, quin extrorsum vim inferant singulis partibus: universa corporis moles extrorsum ab iis per ambitum urgeatur oportet, quasique in tumorem assurgat, cum florido tamen per totum colore, quod satur sangvinis color per cutim pelluceat. Quod si capitis, thoracisque ac ventris infimi, artuumque regiones distendi pariter atque lacessi insveta sangvinis colluvie necesse sit: experiare, toto etiam corpore distensiones accrescere, doloresque varios sensus afficere, & symptomata alia enasci, modò leviora, modò graviora, pro diversa abundantis sangvinis & affectarum partium conditione. Dum enim torrens æstuantis sangvinis irrequieto verbere à corde in vasa pneumonica excutitur, hocque nisibus ultra nixus repetitos & validiores æquilibrium & proportionem intra vasa haurientia & transmissum liquidum compensare studet: palpitationes cordis & oppressiones circa præcordia atque anxietates respirandique difficultas exoriuntur; propterea quod nimiâ fluidi inerrantis copia vasa sangvinea repleta debent secundum diametrum suum & in latum majus distendi; cumque vasorum pulmonalium rami tum vesiculas, tum tracheæ arteriæ tubulos densa ramificatione circumdent, qua-

ſiq; obvinciant & individuo comitatu ſequantur, fieri nullo modo poteſt, ut incubatu iſto & preſſione tenerrimus bronchiorum veſicularumve motus expediri affatim queat. Non autem cordis tantum, ſed & arteriarum frequentes inſolitæque pulſationes exiſtunt. Quoniam enim majori copia ſangvinis etiam arteriæ magis implentur, nec impleri magis poſſunt, niſi cedant majori quantitati ſangvinis internam cavitatem occupare, atque ampliare nitentis; idcirco ipſarum tunicæ quoquoverſum nitentur extrorſum, & prement magis, quicquid eſt ad ipſarum contactum poſitum. Quò fit, ut pulſus ejusmodi obſerventur, & ſubinde etiam caloris frigorisque viciſſitudines partes pervadant; quia modo majore, modo minore quantitate influunt & impelluntur in fibras partes calidæ ſangvinis, quæ ſi magis ſeſe premant invicem & exprimant, indeque turbetur vitalis mixtio ſangvinis, in orgaſmum ſurget, magisque tota incaleſcet maſſa, ac febrilis exorietur commotio. Potiſſimum autem in lumbis & hypogaſtrio ac circa ſpinam, inſtante præſertim tempore purgationis, vis impetusque redundantis ſangvinis percipitur, quia in tot vaſorum uteri tortuoſis implicationibus tardius, quàm alibi, progreditur; hincque gravius eas partes premit tenditque, ac conſvetum per muliebria exitum fruſtra molitur. Quod ſi demum eo usque excreverit turgeſcentia ſangvinis, ut continendo ei impar ſit vaſorum capacitas; tum quidem facile hac illave corporis parte ſubſiſtit, & nunc periculoſas inflammationes, & deliquia animi ac ſuffocationes, aut apoplexiam invehit; nunc vero renitente motu partium tonico ruptis per vim vaſorum oſculis, emicat atque prorumpit, aliquando vomitu, aliquando tuſſi è pulmone ejicitur, nonnunquam ex mam-

mis

mis fontis instar salit, subinde tamen etiam ex aliis partibus excernitur. Quod quamvis non omnino expers sit periculi, saluti tamen atque è re esse nonnunquam observatur, quia majoribus inflammationum periculis & omnis hujus generis malis ansam præcidit; quemadmodum *Hippocrates Aph. 33. Sect. 5.* salutare docet esse, si mulieri menstruis deficientibus sangvis è naribus profluat.

XVIII.

Quando vero sangvinis massa ea quantitate modum non excedit, sed potius succorum viscosorum pravitate delinquit, nihil periculi adeo repentini à menstruorum suppressione est. Non enim gignit usque adeo atroces statim sævosque, ac repente interimentes affectus succrescens in vasis cacochymia, sed debilitato sensim sensimque solidi fluidique vigore, paulatim naturæ ordinem infringit & labefactat, tantisper dum excrementorum multitudine plurium malorum affectuum secum agmen trahat, atque obruta tandem succumbat corporeæ totius molis virtus, minutatim dilabentibus de corpore viribus; & ingressis hostiliter atque occulte, quæ vitæ fundamenta omnis convulsa penitus extirpent. Itaque si massa sangvinis ita supponatur vitiata, ut pars ejus nihil sit præter liquidum pituitosum plus minus viscidum, paulatim partes omnes qua solida, quæ liquida corporis, irrigatæ ejusmodi humoribus flaccescent, spiritusque pauciores, & hebetes crassique, ac undis concitandis inepti in cerebro existent, unde totius corporis vires exhauriantur, membraque effœta atque inertia sui muneris numeros minus compleant, necesse est. Ejusdem vitio sangvinis appetitus prosternitur; lympha enim, quæ in tunicam stomachi glandulosam ab arteriis advehitur, aquosa, viscida, dejectique est

spiritus,

ſpiritus, & ad excitandas ingerendi illecebras, perficiendamque ingeſtorum ſolutionem, nulli uſui. Quod ſi lympha iſthæc aculeis rigidis pungentibusque ſalibus imprægnata ſit, tum fames oritur canina, ſummoque cum deſiderio alimenta appetuntur, ad temperandum rodentem illum humorem: ſin aliis peregrinis particulis corrupta & depravata fuerit, inſolitos plane motus in nerveis ventriculi villis ſpiritibusque excitat, & appetitus rerum maxime abſurdarum cauſa eſt. Similis viſcoſus humor ſi tenacius interiori inteſtinorum tunicæ impactus, diffuſos per eam nervos ſua acrimonia pungat & ſolicitet, in ipſis inflationes motusque convulſivos inducit; & inteſtina varie convoluta aliquando aſcendentis ad thoracem globi ſpeciem exhibent. Albicat pallerque ex pituitoſa materia corpus; quia ſangvis plurimis ſcatens viſcoſis craſſisque particulis, nec motu expanſioneque animatus ſatis agili, ut ſub ratione laticis rubicundi ad extimas deferatur corporis partes, minimaque faciei labiorumque vaſcula ingredi & dilatare queat, illa opplet humore quodam lymphatico, qui ea albido inficit tingitque colore. Abitque hic color vel in lividum, aut flaveſcentem, aut plumbeum, prout lympha per illa fluitans vaſcula plurimis iisque variis pravis conſtet particulis. Accedunt huic colori facies atque palpebræ inflatæ & intumeſcentes, præcipue à quiete, quia ſangvine illo craſſo & viſcoſo ubique minima eorum vaſcula magis obſtruuntur, & remittente paululum ſangvinis motu latera vaſculorum ad ſe invicem ſubſidunt, unde per illa obiens humor immotus ſtans, à tergo tamen presſus inflat & intendit faciem ac palpebras. Idem vero præcipue fieri à quiete ratio in promptu eſt, quia per quietem ignavis magis motibus, atque ubi vigiles, pluribus obſtru-

ctionibus

ctionibus locus relinquitur. Somnus arctior utplurimum & gravior est ab eadem sangvinis viſciditate ad cerebrum per carotides cervicalesque arterias delata; ubi ille, dum ad infinitas per ſubſtantiam cerebri glanduloſam divaricatas iſtorum vaſorum ramificationes propellitur, paucos nec ſatis ſubtiles ſpiritus transmittit, qui cum ob inopiam ſui interiores nervorum fibrulas flacceſcere & in ſe mutuo collabi ſinant, eoque flumine non deriventur, quod ad ſufficientem muſculorum inflationem requiritur, inde corpus ſuſtentari ulterius nequit, quin in ſomnum prolabatur; hic autem eo gravior eſt, quò major eſt inopia ſpirituum & collapſus villorum nerveorum; permixtusque eſt cum gravativo dolore capitis, quia viſcidæ quædam ſangvinis partes inter fibras muſculorum capitis & membranarum glandularumque cerebri porulos hærentes, obſtructionesque molientes, ac pondere ſuo fibris incumbentes, animæ ad triſtem ejusmodi ſenſationem occaſionem præbent. Eadem ſangvinis ſpirituumque conditio difficilem quoque reſpirandi copiam facit, quia diaphragma & reſpirationem allevantes muſculi reliqui eodem ſangvine humoribusque craſſis obſepti ſunt, viſceraque abdominis viſcidorum humorum infarctu inflata veluti diaphragmatis motui obnituntur, ac ſpiritus præterea tantâ vix copiâ poſſunt emergere, ut iſtam continuam, & reciprocam, ac neceſſariam adeo actionem, quantum ſat eſt, queant rectè ſuſtentare. Non alienum eſt, meminiſſe hoc loco, ſangvinem propter viſciditatem ſuam ea, qua decet ac par eſt, alacritate pulmones transfretare non poſſe, & ob limoſas ſcorias obſtructiones, quibus veſiculæ comprimuntur, expanſioque pulmonum impeditur, parere. Neque alia palpitationis cordis cauſa ſubeſt, quam quod, dum ſangvis

ita affectus minus expeditum per pulmones iter init, atque adeo subsequentis sangvinis expulsioni resistit, cordis auriculæ ventriculique ad violentiores contractiones solicitentur, urgenteque magis copiâ & crassitie, aut ægrius se expandant, aut irritati acrimonia humorum ita se contrahant, ut animi deliquium & syncope sequatur. Quæ ejusdem humoris prava vis, per arterias in alias delata corporis partes, inibi pro cujuslibet natura juxta ac suâ, varias excitat tragœdias: in cerebro in motum inordinatum ciendo spiritus, vertigines ac motus convulsivos, in sangvine mixtionem ejus vitalem turbando, febres enixa, pari modo reliquorum viscerum munia obeunda præpedit, suo quæque modo. Urinæ porro crudæ redduntur propter ignaviorem sangvinis motum, quo non dividi satis & attenuari particulæ crassæ possunt; eæque vel relinquuntur in sangvine, aut una cum serosis secretæ albam urinam produnt, vel per laxiores vaginæ uteri glandulas fluoris albi speciem indutæ nonnunquam exstillant. Enumerata vero, hujusque perniciei quam plurima alia symptomata efficacius producuntur, si vel in ovariis, vel in utero hærentes humores labem in pejus ac deterius trahant, & in alienam plane naturam degenerent, & acriorem qualitatem asciscant. Hinc enim inordinatæ adeo sangvinis spirituumque per nervos commotiones, indeque diversæ illæ viscerum & musculorum abdominis, pectoris, ac colli & laryngis convulsiones & alia truculenta pathemata natales suos ducunt; à quibus repetendis explanandisque supersedeo, quia parvi est laboris, ex causæ peccantis genio, naturaque & conformatione ac situ connexioneque partium eadem intelligere.

XIX.

Atque adeo haud ita in abdito quoq; est ratio, quamobrem è variis illis, quas *Th.IIX.IX. X. XI.* recensuimus, caussis, affectus noster existat, quippe quibus cunctis vel multitudinem, abundantiamque humorum accumulari, vel cacochymiam eorum, aut cruditatem & lentorem crassitiemve gigni, vel denique vasa porosque vaginæ uteri in arctum cogi & occludi, circuloque sangvinis, cum in toto corpore, tum eò inprimis loci moram injici, minusque perviam illam partem reddi, in propatulo est. Non libet autem hæc ulterius prosequi his pagellis, sed ad signa citato gradu progredi. Tædio tamen sim, si diagnosticis signis porro inhæreamus, cum satis in antecedentibus & historiâ morbi ea à me sint exposita, quæ ad cognoscendam mensium suppresionem, eandemque ab aliis dignoscendam affectibus res exigit.

XX.

At Prognosin quod attinet, etsi pauci sint omnino morbi, qui, cursu menstruorum inhibito, mulieres non tentent, uti vel *Hippocrate* l.c. vel experientiâ quoque quotidianâ testibus, res diluxerit; tamen illa mensium suppresio, quæ à plethora fit, aut clausura uteri, facilis est curationis, periculoque vacat, siquidem recens fuerit affectio; quia causæ illæ, si non multum invaluerint, tolli facile possunt. Ægrius autem remedium paraveris ei, quæ ab humorum lentore & viscididitate pendet, eoque magis, quò plus inveteraverit malum, utpote quod non nisi multis remediis, diuturnæque operæ, cujus mulierculæ sunt valde impatientes, cedit, ac in perniciosas tandem ægritudines, inprimis autem cachexiam, phthisin, hydropem,

 letha-

lethalesque ejus generis morbos haud raro abit; quoniam non solum sangvinis crasis motusque magis magisque pervertitur, sed & obstructiones multiplicantur, vasculaque, per quæ traduci sangvis debet, tandem ita concluduntur indurantur que progressu temporis, ut vix medelam amplius res admittat. Quare & *libr.* sæpius allegato *1. de morb. mulier.* quæ ultra sex menses durat suppresſio mensium, in censum morborum insanabilium ab *Hippocrate* cooptatur. Quod tamen de morbo difficulter sanabili intelligi malim, cum in contrariam partem experientia accingatur ac disputet, idemque laudatus *Senex* alibi *lib. 4. Epidem.* ipse scripserit; fuisse ancillam quandam, cui per septennium menstrua steterint, eamque, iis tandem de integro euntibus, pristinam sanitatem recuperâsse. Omnium verò pessima censenda ea suppressio, quæ à connato vitio malè conformati uteri proficiscitur, aut si ulcerum cicatrices, vel excrescentiæ carneæ, aut aliæ polyposæ scirrhosæque concretiones vasorum oscula occæcaverint, propterea que menses detenti fuerint; tunc enim raro aut nunquam remedio locus erit.

XXI.

Haud igitur temere, neque tarde nimis huic affectui curationem adhiberi, sed pro causæ peccantis ratione, satisque tempestive parari eam oportet. Ac primò quidem, si ex plethora, uteri vasa nimium distendente, id vitii emergere conspexeris, maximæ erit saluti, sangvinem, apertâ venâ, mittere. Præstat autem eam in cubito, quandocunque commode posse fieri videbitur, tundere, ut non solum abundantia sangvinis è toto tollatur, sed etiam à partibus inferioribus ad superiores sangvis revellatur, atque adeo uterus sarcina, quâ premitur, mature sublevetur,

tur, vaſaque minus diſtenta fluenti ſangvini liberiorem tranſitum præbeant. Quâ ratione obſervatum eſt, ſæpe uno eodemque die, aut non ita multo poſt fluxum rediiſſe; uti apud *Riverium Cent. 1. Obſ. 3.* & *Ettmullerum p. 548.* annotatum legimus. Quod ſi eo modo fluxus non redeat, aut modica ſaltem quantitas ſangvinis adſit, aut etiam fluentes menſes ex frigore, vel terrore ſimilive cauſa, ſubſtiterint, imminente, aut præſente jam jam excluſionis menſtruæ tempore, vena infra uterum ſecetur; ſic enim majore impetu ad inferiora vaſaque uteri ſangvis derivabitur, ſpectantiaque in ſinum oſcula facilius aperiet.

XXII.

Cacochymiæ verò medela in viſcidi & acidi humoris correctione eductioneque ſita eſt. Quo caſu ante omnia primarum viarum expurgationi incumbendum eſt, ut removeantur collectæ in alimentorum canale cruditates, fonsque mali ſic intercludatur, è quo ubertim in ſangvinis maſſam ſcaturire viſciditates ſolent. Itaque nunc vomitoriis, inter quæ antimoniata primas tenent, eliminanda è ventriculo excrementorum ſaburra, nunc purgantibus ſtimulanda ſunt inteſtina, ut ejiciant contenta præternaturalia, & eliciatur è plexuum glandulis ac pancreate conglomerato circumflua cum ſangvine ſeroſa colluvies. Quod quidem ſæpius & per intervalla moliri ſæpe expedit, præmiſſis & interpoſitis ſubinde leniter incidentibus, attenuantibus & abſorbentibus, ob contumacem humoris viſcidi acidique naturam, ipſiusque ſucceſſivam regenerationem. Quin & res magis in tuto eſt, ſi purgationes repetitas potius, quàm violento pharmaco purgationem ſemel iterumque ac ſæpius confertim moliare; inde enim virium jactura accedet, aut, efferato magis humore, facilè hyper-

catharſis excitabitur. Eam tamen ſpem fortior purgatio interdum oſtendit, fore, ut propter exagitatam ſangvinis maſſam à moleculis quibusdam ⊖no-♀eis acribus purgantium, ac inteſtini recti irritationem, quo cum arcto vinculo devincitur vagina uteri, ut communi conſtare tunicá videantur, obſtructiones illius excutiantur; quemadmodum quidem experientia conſtat. Ut proinde quid cujusvis individui natura & conſtitutio ferat, probe advertendum veniat. Purgantia vero ſelecta ſint è MP. de hier. c. agar. aloe, extract. helleb. nigr. Jalapp. ſcammon. troch. alhand. quibus galbanum, ammoniacum & mercurius dulcis, ob vim egregiam, quâ pollent, viſcidum reſolvendi expurgandique, addantur. Non minus tamen etiam vina medicata purgantia ex meliſſ. pulegio & ſimilibus herbis & floribus alterantibus ac aromaticis, cum rad. bryoniæ, fibris rad. helleb. nigr. agarico, turpetho & fol. ſennæ, atque in iis, quæ medicamenta ingratiora non faſtidiunt, decocta ex quibusdam illorum, laudari ac commendari merentur. Neque inutile fuerit clyſteribus alvum eluere, ob incumbentem inteſtino uterum.

XXIII.

Perpurgato, perinde atque fieri par eſt, corpore, veniendum eſt ad ea, quæ non ſolum in primis viis, ſed canalibus etiam ſangvineis fluctuantes humores corrigant atque emendent, ſolutisque obſtructionum vinculis, vitalem ſangvinis circulum per uterum omnesque corporis partes in priſtinum vindicent, eademque tum intrinſecus aſſumta, tum extrinſecus quoque adhibita. Ad exhauriendam verò cacochymiam viſcidam, acori permixtam, recludendasque obſtructiones ullum vix remedium præſtantius chalybe inventu eſt; cujus effectus cauſa, meâ quidem ſententiâ, ferè eſt; quod metallum illud intro ſumptum ro-

dentis

dentis acidi humoris molimini objicitur ejusque vim infringit,(pariter atque extra corpus ▽æ regiæ, vel alius acidi liquoris, acrimoniam elidere solet) dumque ab eodem succo diu multumque circumagitur, quem concipit fervorem, cum chylo, & reliquis, in primis viis scaturientibus, humoribus, communicat, magisque adeo atque magis sangvinem dividit & attenuat, planeque idoneum reddit, qui exilissimos viscerum ductus inoffensus penetret, deponatque facile locis destinatis, quos secum vexit, utilesque atque inutiles succos. Modi illum exhibendi varii sunt, maximi tamen fortasse existimari queat opera remedii martialis, quod sine igne, sine acido, solius limæ vi & potestate in minutias redactum, limatura nempe martis pura, in mortario ferreo, vel lapide porphyrite subtiliter trita, & oleo quodam stillatitio, v. g. cinamomi, irrorata, eaque non ad grana, sed ℈j. ad ℈ij. exhibenda. Nam sæpe usu compertum est, simplicem hanc chalybis limaturam, omnis alius præparationis expertem, ore aliquot diebus ex ordine manè assumptam, imò teneriore constitutione præditis præscriptam, non modò in ventriculo dissolutam fuisse, sed & obstructiones tum aliarum partium corporis, tum uteri inprimis reserasse, id quod effectum dare nullo modo potuerant alia remedia, summâ curâ ex marte præparata. Dandum tamen etiam aliquid appetitui ægrarum est, quoniam continuare ejus medicamenti usum debent, nullo aliàs sperando effectu. Unde solutiones quoque martis cum tartaro, ceu genuina martis clave, in formâ siccâ, vel liquidâ, itemque croci aperientes, & ex compositis, pulvis cachecticus Quercetani & ille Monspeliensium, quem Schyronii vocant, in usum trahi possunt. Neque sua laude defraudandæ sunt tincturæ mar-

tis,

tis, quæ mediantibus ſuccis acidulis vegetabilium fiunt, ita quidem, ut ab iisdem ſuperficietenus ſaltem chalybs rodatur, ejusque compages reſeretur, neutiquam verò vis acidi abſorptiva atque aperiens per acidi concentrationem extra corpus ſaturetur, & ad agendum in corpore inepta reddatur: ſiquidem id potisſimum præſtant medicamenta iſthæc chalybeata, ut in canale alimentorum ipſaque ſangvinis maſſa præſtolentur actionem & effectus ſuccorum acidorum viſcidorumque, ſi qui ibi contineantur. Huc etiam latices referimus ſubterraneos, ramentis ferri divites, ſive acidulas, quarum circumſpectum uſum plurimum movendis menſibus prodeſſe, experientia millies comprobavit; de qua re *Henr. ab Heers, Spadacrene* c. 9. videatur.

XXIV.

Magni quoque momenti præſidia ad incidenda attenuandaq; viſcida & craſſa, ſolvendasque inde natas obſtructiones & reſtituendum humorum ſpirituumq; circulum, ſunt cinnabarina & antimoniata fixa, ſaliaque acria, tam fixa, quam volatilia, ac medicamenta ad unum omnia, quæ alterutro ſale abundant, quorum ſyllabum uſumque convenientem multò elegantisſime *Sylvius* l. c. commendat. Sed & ſalia mixta, quæ ſalſa vulgò vocant, hîc laudanda ſunt, ſal puta Armeniacus, ejusque flores, ſimplices & martiales, arcanum tartari & cum eo fixatus ſal viperarum, arcanum duplicatum, tartarus tartariſatus, tartarus vitriolatus, ſal digeſtivum Sylvii, liquor C. C. ſuccinatus, borrax veneta, & quæ alia ejus generis ſalia occurrunt.

XXV.

XXV.

His demum aromatica, amara atque sulphurea jungimus, quæ particulis suis ⊖ino-♀eis, plus minus acribus ac volatilibus, rarefaciendo exagitandoque sangvinis massam, majore vi per arterias in partes impelluntur, viasque, ut pateant, emuniunt. Inter plurima verò cætera, quorum numerum Practici ineunt, probatæ satis virtutis sunt & excellunt plantæ aromaticæ, amaricantes & acriusculæ, v.g. rosmarin. puleg. meliss. marrub. alb. matricar. artemis. rubr. calaminth. sabina; fl. cheiri, calendul. croci; cicera rubra; rad. rub. tinct. Zedoar. aristol. rot. galang. ipsaque aromata, ac præcipue cinamomum; ut & aloe, myrrha, camphora, succinum atque castoreum. Ex quibus parata varia salia volatilia oleosa & aromatica, tincturas, elixiria, pulveres & compositiones alias lubens volensque prætereo, quia maximam partem in vulgus jam notæ sunt, atque ex tot medicamentorum fœcunda amplaque segete simplex aliquod medicamentum usui huic futurum seligi, ex variisque varias confici compositiones in promtu erit. Neque vero de usu horum remediorum generatim quidquam præceperim, cum prudentia Medici, cujus fidei hæc illave ægra commissa, eâ de re viderit. Medici enim est, temperiem ægræ, & humorum ejus constitutionem causæque peccantis naturam perspexisse antè, quam demum alia aliaque adhibere, eademque nunc calidiora, nunc verò attemperata magis. Ut enim tuto rem geramus, cavendum ab omnibus, quibuscum ullum conjunctum est periculum. Pigeat tamen prætermisisse hoc loco, id quod cordatissimi quique Medici observant, plus sæpe posse blanda temporeque opportuno proposita, quàm graviora remedia, tutiusque mollioribus humores ac vi-

as præparari, & tum demum fortioribus locum fore, ubi præmissis universalibus, tempus profluvii menstrui immineat, & sangvinis consensus accesserit; qua ratione exhibita etiam purgantia fortiora commode auspicatoque uterum reclusisse, experientia testis est. Frustra enim esse & temerarium, alio quovis tempore perpetuo irritare naturam ad motum & fluxum ineptam, verissime censuit celeberrimus *VVedelius*, *Amœnitat. mat. med. p. 405.*

XXVI.

Atque horum quidem remediorum usu legitimo sangvinis massam ad obeundum suum vitalem circulum & perficiendas secretiones excretionesque, idoneam reddere licebit: Sed ea tamen cuncta nihil faciunt ad uterum magis, quam ad reliquum corporis. Quapropter si in vagina uteri, qua eundum foret mensibus, vitii plus occulatur ac delitescat, externis quoque remediis opus erit, quæ hærentes eò loci humores excitant, adigantque necessitatis eò, ut sangvini tunc posteave exitum quærenti cedant, vel cum eodem simul effluant. Inter ea vero adminicula balnea aquæ dulcis & tepidæ, sale quodam volatili imprægnatæ, ut & fomenta insessusque arrident, ex herbis itidem aromaticis & uterinis, quæ suis tenuibus & acutis spirituosisque particulis oscula vasorum porosque uteri aperiant; vel temperatioribus etiam herbis, quæ emolliendi potius laxandique poros vim habeant, prout natura ægræ causæque morbificæ genius postulaverit. Idem circa Thermarum usum monendum duco, quæ etsi opem interdum humidioribus attulerint, siccioribus tamen nulli bono fuisse, imo malo potius ignem materiamque subdidisse, visæ sunt. Posthæc suffitus probantur ex herb. mercurial. Sabina, colocynthide, myrrha, styrace, & simi-

& similibus, per infundibulum excipiendi. Notum est etiam ex *Hartmann: Prax. chymiatr. p. 57.* decoctum scoriarum reguli ♁nij, si quantitate 2. vel 3. cochlearium immittatur silicibus ignitis, & ita fumus excipiatur, vel si recipiatur scoria isthæc ♁ialis irrorata urinâ fœtidâ, & ita suffitus instituatur. Alii quoque suffitum laudant ex scoriis martis ignitis cum urinâ fœtidâ irroratis, qui utero exceptus egregie prodest. Palmam autem cæteris fere omnibus præripuerit evaporatio Spiritus ⊖✱ci, ope instrumenti Glauberiani, vel tritorii tantum matrici immissa, cum tenuis maxime & penetrantissimus ille ⁓ sit & quosvis poros facillime subire aptus. Et quid clysteribus uterinis, pessisque, ejusque generis aliis remediis opus est, ubi hæc sufficiant? quæ alia circumspectè satis adhibenda sunt, cum exulcerationes in utero, & validas intemperies, nec contemnenda mala alia inferre soleant.

XXVII.

Quò autem cunctæ indicationes rectè in actum deducantur, justa victus vitæque ratio accedere debet. Quantum enim momenti ea conferat ad affligendas extingvendasque hujus morbi vires, experientia loquitur; quâ edocemur, solam interdum diætam, cum repetito balneorum usu, conjunctam, parem esse allevandæ mensium suppressioni, dum ea modo sit, quæ altis infixa radicibus nondum hæserit. Itaque fœmina è ciborum potuumque genere, adhibitâ studiosè curâ, memori mente reponat eos, quos minus sibi commodo esse intellexit, mensiumque fluxum violare, ut ad eos in reliquum evitandos & fugiendos animum attendat. In quibus ipsius curæ atque cogitationes evigilent, multo longeque sagacius suis ipsa rebus consulet, quam Medicus diu multumq; præcipiendo, cum non æque cum omnibus mulieribus agatur. In primis autem commendatum sibi habeat victum attenuantem, & alimenta facilis solutionis, & quæ chylum fundant fluidum atque balsamicum. Aer ducatur serenus & ad calidum vergens, qui vim habeat dividendi minima sangvinis, motumque & fluorem debitum iis-

dem imprimendi. Sed caveat sibi mulier ab aëre frigidiore, quôcunque modô admissô, quo glomerari sangvinem, stringique poros, notum est. Motus corporis frequens ad sublevandum sangvinis circulum excutiendasque obstructiones maxime est conveniens; cujus quippe usu spreto neglectoque malum sibi accersunt fœminæ: fortior tamen, præsertim à pastu, fugiatur. Somno quoque non laxentur fræna; neque insomnes noctes ultra modum ducantur. Motus verò animi oppidò atque impensè defugiant; summamq; navent operam, ut hilaritate & deliciis ægros jacentesque sensus excitent. Vigeant excretiones omnes, votoque naturæ respondeant. Viri consvetudinem solvisse morbum, si recens fuerit, experientia dictitat, ratioque confirmat.

XXVIII.

Tanto tamen remediorum apparatu opus non est, si à clausurâ vaginæ uteri mali origo pendeat. Ea enim solâ incisione è medio tollitur; de qua operatione *C. Celsus l. 7. c. 28.* & *Hildanus Cent. 3. Obs. 60.* consulantur. Quod si ob alios proprios uteri organicos affectûs, cicatrices scilicet, aut vitia similia, in quibus nulli auxilio locum esse prudens Medicus intelligit, menses hæreant, satius erit à fortioribus medicamentis in præsenti abstinuisse. Præstatque tunc, iteratâ, quotiescunque requisierit necessitas, venæ sectione, aut modis aliis, deplere abundantem sangvinis partem, &, adhibitis convenientibus uniuscujusvis individui naturæ remediis, crasin motumq; sangvinis tueri; atque sic amoliri mature symptomata, quæ manare alias ex impedito illo profluvio possent. Denique nullam his accessionem adjungo de ineundâ symptomata curandi viâ, utpote quorum pleraq;, evulsâ radice, suapte sponte pessum eunt & evanescunt, nonnulla autem, rarius seriusq; advenientia, peculiarem curandi rationem exposcunt. Neq; verò quisquam à me desideraverit, ut affectibus aliis præternaturalibus, quos sæpiusculè eniti suppressionem mensium diximus, pellendis subigendisque leges figam, cum eam, acie mentis nonnisi ad affectum primarium reflexâ, ad disquisitionem vocare mihi volupe inpræsens fuerit.

S. D. G.